

Rautjärven Asemanseudun omatoimikirjaston valmistelun päättäminen

Hyvlik 14.06.2022 § 43
91/12.03.00/2022

Valmistelija

Sabah Samaletdin, vs. hyvinvointijohtaja
p. 040 700 2941, sabah.samaletdin@rautjarvi.fi

Asemanseudun kirjaston kokonaislainamäärät ovat pudonneet merkittävästi. Vuonna 2011 lainausmäärät olivat 8.709 kpl. Vastaava luku vuonna 2016 oli 7.036 kpl ja vuonna 2021 se oli enää 3.109 kpl. Kumulatiivinen keskimääräinen vuositaso muutos vuodesta 2011 vuoteen 2021 on 560 lainauksen väheneminen. Tämä on johtanut siihen, että Asemanseudun kirjaston kokonaislainamäärä oli 2021 enää 9 %:a kunnan kokonaislainamäärästä, kun se vielä 2011 oli 16 %:a. Omatoimikirjaston myötä Asemanseudun kirjastoon tulisi todennäköisesti lisää asiakkaita.

Omatoimikirjastossa on sekä palveluaikaa että omatoimiaikaa. Palveluaikana kirjastossa on paikalla henkilökuntaa, ja omatoimiaikana asiakkaat asioivat kirjastossa itsenäisesti. Kirjastoon asennetaan oveen lukitus, jonka asiakas voi avata kirjastokortilla ja PIN-koodilla. Lainaus ja palautus tapahtuu automaattilla. Kirjastoon asennetaan valvontakamerat, jotka kattavat koko kirjastotilan.

Omatoimiaika on omatoimikirjastoissa pääsääntöisesti maanantaista sunnuntaihin, alkaen aamulla kello kahdeksan ja päättyen illalla kahdeksaan. Asiakkaiden muistamisen helpottamiseksi jokaisena aukiolopäivänä voi olla sama omatoimiaika.

Palveluaika sijoittuu omatoimiajan välille, joten päivittäinen asiointiaika voisi olla esim. seuraavasti: klo 8-10 omatoimiaikaa, klo 10-15 palveluaikaa ja klo 15-20 omatoimiaikaa. Etelä-Karjalan kirjastoista suuri osa on jo muutettu omatoimikirjastoiksi ja saadun selvityksen mukaan kokemukset ovat pääosin positiivisia. Hyvinä puolina voidaan mainita se, että ajan myötä henkilökunnalle jää aikaa digitukeen sekä yhteistyöhön koulujen kanssa. Negatiivisina vaikutuksina ovat kohonneet kustannukset sekä joissain kirjastoissa nuorison ilkeältä.

Alustavan arvion mukaan aseman seudun kirjaston muuttaminen omatoimikirjastoksi maksaa 19.970 euroa teknisen laitteiston osalta. Tässä merkittävimmät kustannuskomponentit ovat kulunvalvontalaitteet sekä lainaus- ja palautusautomaatit, joiden yhteissumma on arvion mukaan noin 9.000 euroa. Lisäksi on otettava huomioon vuosittainen ylläpitomaksu, jonka tarkka summa selviää vasta tarjouksessa.

Ennen käyttöönottoa ja käyttöönoton aikana omatoimilaitteistoa varten tulee varautua talousarviota suurempaan työajan määrään. Aineiston varustamiseen hälytystarroilla (noin 32 000 nidettä) kuluu kuukausia. Näin ollen lautakunnan tulisi varautua siihen, että työhön joudutaan palkkaamaan ylimääräinen henkilö 20-40 päiväksi. Tarkkaa kustannusarviota tästä ei tässä vaiheessa ole. Käyttöönoton jälkeen kirjaston henkilökunnalta menee ylimääräistä työtä automatiikan opettamiseen asiakkaille ja vie aikansa, ennen kuin omatoimikirjastokulttuuri opitaan.

Omatoimikirjasto ei poista henkilökunnan tarvetta, vaan se antaa asiakkaalle mahdollisuuden käyttää kirjastoa, kun henkilökuntaa ei ole

paikalla. Tällä hetkellä Aseman kirjastossa käy virkailija kerran viikossa kokonaisen työpäivän. Mikäli Aseman kirjastolle perustetaan omatoimikirjasto, on siellä virkailijan käytävä vähintään kaksi kertaa, mutta mieluiten kolme kertaa viikossa järjestelemässä paikkoja. Tämä siksi, että asiakkaiden jäljiltä kirjat ovat sekaisin. Tässä on kuitenkin huomioitava, että kolmen päivän vaihtoehdossa virkailija voi pitää kirjastoa avoinna asiakkaiden neuvontaa varten. Virkailija ei kuitenkaan voi työskennellä siellä kahta tai kolmea kokonaista työpäivää, sillä pääkirjastossa tarvitaan enemmän työvoimaa. Tällöin ainoa vaihtoehto on, että virkailija vaihtaa kesken työpäivän työpistettä, jolloin matkakorvaus kuuluu maksaa. Matkakulut vuodessa olisivat arvion mukaan noin 2.000-3.000 euroa.

Aseman kirjaston palveluaikoja tulee muuttaa, mikäli sinne tulee omatoimikirjasto. Tällä hetkellä kirjastossa on kirjaston henkilökuntaa paikalla keskiviikkoisin klo 13–19. Omatoimikirjaston myötä palveluaikaa tulee olla vähintään kahtena eri päivänä, mieluiten kolmena. Yksittäiset kerrat voivat olla lyhyempiä. Esim. ma klo 9–12, ti klo 9–12 ja to klo 15-19. Henkilökuntaa tarvitaan paikan päällä, jotta asiakkaat voivat saada uusia kirjastokortteja ja PIN-koodeja sekä opastusta omatoimilaitteiden käytössä sekä tiedonhaussa avustamisessa ja varausten tekemisessä. Lisäksi henkilökuntaa tarvitaan kirjaston yleisen järjestyksen ylläpidossa sekä uusien kirjojen tuomiseen ja toisiin kirjastoihin varattujen kirjojen noutamiseen kuljetusta varten. Kun Asemankirjastossa tarvitaan työntekijä useampana päivänä viikossa kuin kerran, on tämän työaika luonnollisesti pois pääkirjaston vahvuudesta.

Omatoimikirjaston myötä kirjaston lehtivalikoimaa ja kirjakokoelmaa olisi järkevää lisätä. Lehtiä olisi hyvä arvion mukaan tilata vähintään 8-10 uutta vuosikertaa nykyisten lisäksi, jotta kirjastossa on uutta luettavaa asiakkaille. Arvio vuositason kustannuksista on 1200-1500 €. Kirjahankintaa on myös lisättävä. Tällä hetkellä kirjahankinta Rautjärven kirjastoissa on voitu pitää tämänhetkessä budjetissa sillä, että Aseman kirjastoon on hankittu vähemmän niin kutsuttuja omia kirjoja kuin aiemmin suuremmassa kirjastotilassa. Kirjoja on sen sijaan kierrätetty pääkirjaston ja Aseman kirjaston välillä. Kirjastovirkailija kuljettaa uutuuskirjoja pääkirjastosta Aseman kirjastolle keskiviikko varten ja tuo jälleen torstaina palautetut uutuuskirjat takaisin pääkirjastoon. Omatoimikirjaston myötä tätä kierrätystä ei tässä laajuudessa voida jatkaa vaan kirjoja on hankittava enemmän, jotta molemmissa kirjastoissa on lainattavaa, kun asiakas sinne saapuu. Arvio kustannuksista on 2.000 €.

Elinympäristölautakunnan vuoden 2022 investointisuunnitelmassa on varaus Asemanseudun kirjaston korjaukseen sekä omatoimikirjaston toimintaan vaadittavan laitteiston hankinta (projektinnumero 92120). Jos omatoimikirjastoa ei ainakaan tässä vaiheessa tule Asemanseudun kirjastoon, elinympäristölautakunta joutuu asian huomioimaan omassa investointipäätöksessään.

Esittelijä	Hyvinvointijohtaja, vs. Samaletdin Sabah
Päätösehdotus	Asemanseudun kirjastoon ei tule omatoimikirjastoa sen kustannusvaikutusten tähden.
Päätös	Hyväksyttiin.